

ראה תשפ"ו: הרב הלוי

נחשים במדבר: "המוליך במדבר הגדול והנורא, נחש שרף ועקרב המוציא לך מים מצור החלמיש" (דברים ח, טו), מבואר בחז"ל (שמו"ר כד, ד) שבמדבר היו הרבה נחשים ועקרבים, נחשים גדולים כקורת בית הבד, ומבואר שפעם ראה אדם נחש גדול כזה, ונשרו שערותיו של אותו אדם (חכמת המצפון שמות ב, בשלח).

רושם הנחש ניכר בעפר ולא באבן: "וארבעה לא ידעתים... דרך נחש עלי צור" (משלי ל"ח-ט). שלמה המלך מתייחס לנחש, שרושמו והילוכו ניכרים רק בעפר, מה שאין כן כשעולה על אבן או סלע, אינו משאיר סימן להילוכו עליהם. יש כאן רמז: א. בעל גאווה שהוא קשה כצור, ואינו יכול להרגיש בחסרונו, שחושב עצמו כאדם שלם. ב. יצה"ר ניכר באדם חלש אופי, לא כן במי שעבודתו בתוקף ומסירות נפש כאבן שאין רישמו ושליטתו ניכרים בגופו (אלפי ישראל החי ב, עג).

פסיעה לאחור דרך כבוד: בעבודת יום הכיפורים נאמר שהכהן הגדול יצא מקודש הקדש כדרך שנכנס, כלומר עם הפנים כלפי קודש הקדשים (יומא נב, ב). מכאן לומדת הגמרא שכהנים בעבודתם, ליום בדוכנם וישראל במעמדם, וכן תלמיד שנפרד מרבו מצדדים פניהם והולכים ולא מפנים עורף (יומא נג, א; שו"ע יו"ד רמב"ט, ז). גם המתפלל תפילת העמידה פוסע לאחוריו ג' פסיעות ואחר כך יתן שלום ויתחיל עם רגל שמאל תחילה (שו"ע או"ח קכג, א-ג).

ברכת לחם באן: 'לחם באן' עשוי מלחמניה על בסיס קמח שמרים. בדרך כלל מניחים סיר של מים חמים ועליו סלסילה מנוקבת והאדים נכנסים לסלסילה ומבשלים את הבצק. מכיוון שהבצק מבושל באדים והוא לא נאפה ברכתו 'מזונות' (גינת ורדים או"ח א, כד בדומה לכוסכוס). אם קבע על הלחם 'סעודה' הדיעה המקובלת שזה נקרא 'תבשיל' וממילא עדיין ברכתו מזונות (ברכת ה' ב ב, ז). יש מחמירים בכל לחם מבושל לאכול אותו בתוך סעודה עם לחם רגיל כדי לצאת ממחלוקת (שו"ע קסח, יג).

ברכה על ציצית לאחר שעלה מהבריכה או הים: אדם שפשט את הטלית קטן לצורך כניסה לים וכדומה, למנהג האשכנזים אם שהה הרבה זמן כשיעור של שלוש שעות ואפילו יותר אז צריך לברך, ובפחות מזה אין צריך לברך (הליכות שלמה ג, ז). למנהג הספרדים יש אומרים שאם שהה שיעור של חצי שעה צריך לחזור ולברך (אול"צ ב מד, י), ויש שנהגו שלא לברך על טלית קטן כלל, גם אם הוא מחליף לטלית קטן חדש, ויכוון כשלוש טלית גדול לפטור בברכה את הטלית הקטן (הליכות עולם א, עמ' יא). לפענ"ד, אם יש בטלית קטן שיעור מברכים על טלית הקטן וכן אם עובר הרבה זמן ובוודאי שאם מחליף ציצית (הרב הלוי).

ברכת הגומל למי שטס: הטס במטוס פרטי או במסוק, וזמן הנסיעה נמשך ע"ב דקות, צריך לברך 'ברכת הגומל' בשם ומלכות וכן המנהג. אף עם פי שיש חולקים המנהג לברך בשם ומלכות גם אם לא טס מעל הים וכדומה (חזו"ע ברכות, עמ' שסז).

שלא תהיינה מצוות בזויות עליו: אפילו לפני מלך בשר ודם אין עושים כן להושיט לו ברגל, וודאי שאין עושים כן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. לעניין כיסוי הדם אמרו חז"ל שצריך לכסותו ביד ולא ברגל, לא להנות ולהשתמש בנר חנוכה, ולא להנות מנוי סוכה (שבת כב, א).

פטור תרומות ומעשרות מהפקר: חכמים דרשו מהפסוק: "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך", שדווקא פירות שאין ללוי חלק ונחלה צריך להפריש תרו"מ, אבל פירות הפקר שיש ללוי חלק בהם, פטורים מתרו"מ (ירושלמי מעשרות א, א). גידולי הפקר פטורים מתרו"מ, ואף פירות שנטועים לנוי ושייכים לעיריה, כל זמן שכל אדם יכול לקטוף מהם, הפירות פטורים מתרו"מ (פניני הלכה כשרות א ח, ב).

התנאים להפקר שפוטור ממעשר: א. ההפקר צריך להיעשות בפני שלשה אנשים ולכל בר ישראל בין לעניים בין לעשירים (שו"ע חו"מ רעג, ז; משנה פאה ו, א). ב. ההפקר הוא מהשלב שהפירות הגיעו למצב שראויים לאכילה, ועוד לא נגמרה מלאכתם של הפירות ולא נקבעו למעשרות, כלומר עוד לא נקטפו ונארזו, אך אם נקטפו ונארזו ומיועדים למכירה, כבר התחייבו בתרו"מ (מעין לה, הגר"נ). ג. שיפקיר את הפירות ולא דווקא את השדה (רמב"ם מעשר א, יב). ד. בעל השדה יהיה פטור מהתרו"מ רק אחר שלשה ימים מפני הרמאים הרוצים להיפטר מתרו"מ (שו"ע חו"מ רעג, ט). ה. אם קטף הרבה פירות הפקר ועשה מהם גורן, כיון שנראה כבעלים, חכמים חייבו אותו להפריש תרו"מ משום מראית עין (רמב"ם תרומות ב, ט).

שלא לצער: הרב דב יפה היה אומר שצריך להיזהר שלא לצער אף אדם, במיוחד לא לצער את ההורים, שהרי לצער כל אדם, זו עבירה גדולה, וקל וחומר לצער את ההורים. יש בחורים שהולכים לטיול אפילו שאמא שלהם מפחדת, וגם אם חושב שאין לה מה לפחד, אבל היא הרי מפחדת... ואיך אפשר להנות בזמן שהאמא תצטער? (יומי דפני, עמ' לג).

פרשת ראה: בגלל הנתינה

מעשה באישה סינית זקנה שהייתה שואבת בכל יום מים מן הנהר בדליים. אחר כך היא הייתה נושאת את המים אל ביתה. אך מה חבל! אחד הדליים היה סדוק ונחבל, ועד שהזקנה הגיעה לביתה - חצי מהמים נזלו והלכו לאיבוד. לעומתו, הדלי השני היה שלם. הדלי השלם היה גאה בעצמו, ואילו הסדוק התבייש, ולאורך הדרך היו דמעותיו ניגרות על האדמה ומתערבבות במים המטפטפים. יום אחד פתח הדלי הסדוק את פיו ואמר לסינית הזקנה בקול בוכה ונשבר: "אני כל כך מתבייש בעצמי, שאינני יכול לעשות את מלאכתי כראוי. אנא! השליכיני, כי אין בי תועלת! מדוע תסבלי בגללי?" אבל האישה החכמה ענתה: "אינך יודע חביבי, אך דווקא כך יש תועלת מרובה. בצד הדרך יש שורת פרחים נפלאה, ודווקא היכן שזלגו המים - הייתה ברכת שמים! לפני שנים זרעתי כאן פרחים יפים וריחניים, ואתה - במים שטפטפו מהסדק שיש בכך ובדמעותיך - החיית את הפרחים! בכל עת שררה השמחה בביתי, בזכות הפרחים שהשקית, ואם לא היית אתה כפי שאתה, היה עצוב מאוד לכל המשפחה".

פרשת ראה עוסקת רבות במצוות של נתינה: תרומות ומעשרות, צדקה, "הענק תעניק", "פתוח תפתח", "נתן נתן", ועוד, חלק מהן בלשונות כפולים המלמדים על הנתינה הכפולה. אולם לפעמים מי שנותן עלול לחוש שהוא מפסיד כשהוא נותן ומוציא מכיסו. לכן אומרת התורה: "נתן נתן לו, ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך" (דברים טו, י). מה פירוש "בגלל הדבר הזה"? לכאורה, היה צריך לומר "בזכות הדבר הזה!" כך שואל המגיד מדובנא, וכדרכו הוא עונה במשל. אם לאדם יש חור בכיס וכתוצאה מכך נפל לו שטר של מאה שקל מהכיס - בוודאי אדם זה יצטער על כך. גם אם ביום מן הימים הוא יזכה בהגרלה בעשרת אלפים שקלים - עדיין הוא עשוי לשוב ולהצטער על השטר שנפל ממנו, כי לולי אובדן השטר, היה יכול להיות לו יותר כסף. אבל אם אדם שואב מים מהמעין או שיש לו כד נקוב, והוא עובר בכל יום במסלול קבוע, והכד מטפטף לאורך המסלול, ולימים הוא מגלה שזה היה לטובה, ובזכות הטפטוף צמחו פרחים לאורך המסלול - הוא כבר לא יצטער על המים שטפטפו, כי בזכות המים הללו צמחו הפרחים לאורך המסלול. זה מה שאומר הפסוק: אם אתה חושב שכשאתה נותן אתה מפסיד - אינך אלא טועה! להיפך! בגלל שאתה נותן - אתה מרוויח! כי ההפסד המדומה שאתה מפסיד כשאתה נותן - איננו חור בכיס הגורם לאיבוד כסף, אלא הוא חור בדלי המביא את הברכה לפרחים המקשטים את שולחן השבת!

